KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

MEI-JUNI 1958 NR. 3

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Bouwen aan de gemeenschap 57
We groeien wel, maar..... 59
Tijd en taak 60

GEESTELIJKE VERZORGING

Hoe moeten wij antwoorden III 61
De analyse van een verslag II 64
Nieuws uit en om de arbeiderskampen 68
Uit de belevenissen van een raadsman: Orde-loos beroep 69
Een documentaire over „vroeger" 70
De vrijwilliger in het reclasseringswerk V t/m IX 71
Geestelijke verzorging van militairen 76

DE STEMVORK

Wezenlijk contact tussen spreker en gehoor 79
's Sprekers zeven zomerse zorgen 81
Varia ex cathedra: Bestuurse blikken 82

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER, TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: C. H. SCHONK, BOUWERSTRAAT 14, DEVENTER, TELEFOON 06700—5331

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163

BOUWEN AAN DE GEMEENSCHAP

De gemeenschapsbesturen zijn weer bezig met de voorbereiding van het seizoen 1958/'59.
Voor sommigen is dit een routine-kwestie. Zij stellen het aantal en de data van de te houden zondagochtendbijeenkomsten vast en laten dan aan de secretaris het engageren van de sprekers over. Soms ontvangt deze functionaris niet veel meer aanwijzingen dan: „Die en die spreker vooral niet, die en die spreker vooral wel".
Overigens wordt het rustig aan hem overgelaten en dikwijls niet zonder reden. Het Verbond telt een groot aantal bekwame en ijverige gemeenschapssecretarissen, wie de samenstelling van een winterprogramma wel kan worden toevertrouwd.
Men moet ze in „de wandelgangen" van het congres maar bezig hebben gezien met het „strikken" van sprekers om te weten dat deze kant van de zaak wel in orde is.
Toch is dat niet voldoende. Wil een gemeenschap meer zijn dan een lezingeninstituut, dan zal er méér moeten gebeuren. Dan zal men zich bij tijd en wijle moeten bezinnen op de vraag: „Wat kunnen we meer en beter doen dan tot dusver?" Juist de zomermaanden; waarin het gemeenschapswerk sluimert, lenen zich bij uitstek voor deze bezinning.

Een goed voorbeeld is de *gemeenschap Utrecht*. Het dagelijks bestuur van deze gemeenschap heeft twee volle avonden besteed aan het opzetten van een organisatieschema en van een werkschema voor het nieuwe seizoen.
De resultaten zijn vastgelegd in een 10 pagina's tellend geschrift, dat onder de titel *„Aan de gemeenschap bouwen"* wordt aangeboden aan alle belanghebbenden (ook aan de redactie van „Kader", waarvoor onze hartelijke dank).
Voor de *organisatie* van de gemeenschap worden de volgende richtlijnen gegeven:
De dagelijkse leiding blijft toevertrouwd aan het Dagelijks Bestuur (D.B.).
Een kort verslag van iedere D.B.-vergadering zal naar alle leden van het gemeenschapsbestuur worden gezonden.
Voor dit bestuur zal een werkverdeling worden gemaakt. In het kader daarvan worden door het bestuur uit zijn midden vijf commissies samengesteld t.w. voor het wijkhoofdenwerk, de propaganda, de programma's, de interne publiciteit en de geestelijke verzorging. Van elke

commissie is een D.B.-lid voorzitter. Ter bevordering van het inzicht in het totale gebeuren zal op elke bestuursvergadering verslag worden uitgebracht van werk en plannen van iedere commissie.
Het bestuur zal worden bijgestaan door (15 à 20) wijkhoofden, medewerkers aan de geestelijke verzorging en de Raad van Advies. Deze functionarissen komen eens in de twee maanden in eigen kring bijeen. Eens per half jaar wordt voor alle functionarissen een kaderconferentie belegd voor een terugblik en voor een bespreking van het winter-, resp. het zomerprogramma.
Het geschrift geeft verder een uitvoerige taakomschrijving voor elk van de commissies.

Aan het *werkschema* voor de periode Juni 1958-mei 1959 ontlenen wij het volgende:
Voor de zomer staan op het programma: een excursie naar Gouda, een kersentocht en een gewestelijke ontmoetingsdag. Voorts is er op 14 september een familiedag onder het motto „Afscheid van de zomer".
Voor alle functionarissen is er op zondag 22 juni een werkconferentie in Doorn.
De volgende bijeenkomsten komen in het winter programma voor:
Twee zondagbijeenkomsten per maand: één per maand (met een vaste spreker), gewijd aan „Humanisme in ons dagelijks leven" en één per maand over actuele gebeurtenissen of over vragen rond het humanisme; donderdagbijeenkomsten: om de twee weken voor vrouwelijke leden en om de twee weken voor alle leden.
De kern „Mens en Wereld' komt iedere, veertien dagen bijeen ter bespreking van de gehele inhoud of van een artikel van het blad „Mens en Wereld".
Iedere maand zal er een wijk-bijeenkomst worden gehouden, georganiseerd door en voor de leden van drie of vier wijken. (Het ligt in de bedoeling dat de bestuursleden een tournee langs deze bijeenkomsten maken voor kennismaking, het beantwoorden van vragen op organisatorisch en ander terrein of voor het houden van een praatje).
De wijken worden verder ingeschakeld door het houden van huiskamerbijeenkomsten.
Andere programma-punten zijn: openingsbijeenkomst, oudejaars-bijeenkomst, lente-ochtend, openbare bijeenkomsten (o.a. een forum- of debatavond), een ontmoetingsavond voor mensen uit verschillende levensbeschouwelijke milieu's, proefnemingen met zondagnamiddagbijeenkomsten, en bijeenkomsten in de middagpauze.
Dit alles is niet gering en men is zich in Utrecht zeer wel bewust, dat het eigenlijke werk nog komen moet en dat het opstellen van deze schema's nog niet veel meer dan een begin betekent. Maar een begin, dat veel goede mogelijkheden in zich bergt en dat — ook wanneer niet alle mogelijkheden worden gerealiseerd — verfrissend en stimulerend zal werken.

We wensen de Utrechtenaren veel succes.

WE GROEIEN WEL, MAAR.....

Het is niet zonder reden, dat op het congres door verschillende afgevaardigden met een zekere verontrusting over ons ledental is gesproken. Men was niet overtuigd door de opmerking in het jaarverslag dat de activiteit, die in een aantal gemeenschappen aan de ledenwerving wordt besteed, tot bevredigende resultaten zou leiden.
Toch is er onmiskenbaar enige vooruitgang, maar het netto-resultaat wordt ongunstig beïnvloed door de afvoeringen. Dat blijkt uit de volgende cijfers:

maand	toetredingen	afvoeringen	nettogroei	totaal van ledental
31-12-'57	—	—	—	11.011
januari	130	93	37	11.048
februari	73	61	11	11.059
maart	130	105	25	11.084
april	33	31	2	11.086
mei	54	36	18	11.104

Om het populair te zeggen, het resultaat is nog niet om over naar huis te schrijven. Vooral april is ronduit slecht, en een ernstige waarschuwing om na te gaan waar het aan hapert.
Van de 326 afgevoerde leden zijn er 52 door overlijden of emigratie verloren gegaan. De rest, dus maar liefst 274, hebben bedankt om allerlei redenen, die misschien heel begrijpelijk zijn, maar waarbij toch de vraag rijst, of een deel daarvan niet behouden had kunnen blijven. Waar men de moeite neemt, om bij een bedankje het betreffende lid eens te gaan bezoeken lukt het dikwijls, de man of vrouw in kwestie er van te overtuigen dat ze ongelijk hebben. Het kost natuurlijk tijd, maar het heeft weinig zin nieuwe leden aan te trekken en daarvoor alle moeite te doen, als we niet tevens proberen bedankjes ongedaan te maken. Die gesprekken kunnen bovendien, ook al leiden ze niet tot het gewenste resultaat, een inzicht verschaffen in de motieven, welk inzicht we dan weer bij de opbouw van ons werk in de gemeenschap kunnen gebruiken.
Voor hen, die enkele avonden per week besteden, om te trachten belangstellenden lid te maken, en dat zijn er over het hele land heel wat, is ongetwijfeld het bovenstaande een harde pil. Maar het is mede door hun enthousiasme, dat we, zij het dan langzamer dan we hoopten, enige vooruitgang kunnen boeken. Er is dan ook alle aanleiding om door te gaan, terwijl de besturen zich eens ernstig moeten bezinnen over de vraag, of door een extra-inspanning het niet wat harder kan gaan.

Polet.

WIE ZIJN ER IN UW GEMEENSCHAP ABONNÉ OP MENS EN WERELD?

Deze vraag werd op het Congres door een afgevaardigde gesteld. Wij delen hem of haar en tevens alle andere gemeenschappen mede, dat men dit steeds kan opvragen bij het Centraal Bureau. U ontvangt dan een opgave van de geabonneerden op Mens en Wereld.

1958		
juli 28-aug. 2	:	Zomerschool „Socrates". Onderwerp: Mens en medemens.
juli-aug.	:	Een gevarieerd programma van kampen. (Zie „In en Om" van 15 maart 1958).
september 21	:	Sprekersconferentie.
september 26-28	:	Expo-conferentie te Brussel van het Belgische Humanistisch Verbond.
oktober 4-5	:	Top Kader Conferentie.
oktober 18	:	Gewestelijke besturenconferenties
november 2	:	Najaarslanddag „Socrates".
november 8, 15 en 22	:	Regionale functionarissen-conferenties.
1959		
januari 21	:	Uiterste datum, waarop congresvoorstellen kunnen worden ingediend.
januari 31-febr. 1	:	Top Kader Conferentie
februari 14	:	Gewestelijke besturenconferenties
februari 18	:	Uiterste datum, waarop amendementen op eerder gedane voorstellen kunnen worden ingediend.
maart	:	Studiedagen.
april 11-12	:	Congres H. V.
mei 2	:	Landdag Socrates.

AANTEKENINGEN BIJ DE SPREKERSLIJST

Op verzoek van Dr. C. van Rijsinge wijzen wij de gemeenschapsbesturen erop, dat deze spreker voorlopig geen spreekbeurten kan aannemen in verband met zijn gezondheidstoestand. Men wordt dus verzocht hem hierover niet te schrijven.
Dit is eveneens het geval met Dr. Kwee Swan Liat. Ook deze kan in het komende seizoen geen enkele spreekbeurt aannemen.

De rubriek „De Gemeenschap" zou aanzienlijk aan waarde winnen, wanneer de gemeenschapsbestuurders zelf voor bijdragen zouden zorgen.
Hun inzichten en ervaringen kunnen van belang zijn voor de bestuurders van andere gemeenschappen. Bijdragen te zenden aan:
W. Coenders, Brinkgreverweg 111, Deventer.

HOE MOETEN WIJ ANTWOORDEN?

III.

De belofte, gedaan aan het eind van het eerste artikel, in enigszins andere vorm herhaald aan het eind van het tweede, moet nu ingelost worden: Wat doet de humanistische raadsman bij zijn arbeid met zijn levensovertuiging? Heeft hij iets te bieden, iets, dat hij aan anderen over kan dragen? Is dat zijn eigenlijke taak?
Natuurlijk kent ook de humanist ogenblikken, waarin hij zich geroepen gevoelt zijn inzichten te ontvouwen en te getuigen van wat zijn leven inhoud en diepte geeft. Heeft hij zich dit inzicht zèlf veroverd, is het werkelijk zijn eigen geestelijk bezit, dan zal hij in een gesprek of tot een groep toehoorders met overtuiging kunnen spreken. Als er dan onder hen, die luisteren, iemand is, die met zichzelf overhoop ligt of tegen de levensmoeilijkheden niet op kan, dan gebeurt het al gauw, dat die, onder de indruk van de warmte en de echtheid van het getuigenis, dit op zichzelf betrekt en de illusie gaat koesteren, dat déze visie op de mens en het leven de oplossing is voor zijn nood. Illusie, hij is immers een ànder mens, d.w.z. hij heeft een andere geaardheid, een ànder verleden, àndere mogelijkheden, zowel ten goede als ten kwade. Illusie, zijn concrete problemen vragen een andere aanpak, zowel van hemzelf als van degene, die hem daarbij helpen wil.
In een artikel in „Trouw" van 7 dec. 1957 van Prof. Dr. G. Brillenburg Wurth „Humanistische en humane zielszorg" begint de schr. met de ruiterlijke erkenning: „De kerk is in het verleden dikwijls maar al te zeer in haar zielszorgelijke taak te kort geschoten. Zij bleef òf helemaal in gebreke naar de mensen, die met hun noden, hun spanningen, hun twijfel, hun aanvechtingen bij haar aan klopten, te luisteren en daarop liefdevol acht te geven, òf zij probeerde dat wel, maar zij deed het hoogst onbevredigend. Men voelde zich niet begrepen. De kerk stond in haar zielszorg vaak zo ver van de mensen af en zij durfde soms ook zo weinig in de echt bijbelse zin menselijk, humaan, te zijn". De auteur wijst er dan verder op, dat het gevolg daarvan geweest is, dat „tallozen, als zij in de knoop zaten, als zij met innerlijke conflicten te kampen kregen, ... als de wanhoop, de vertwijfeling, de levensmoeheid zich van hen meester ging maken in de spreekkamer van de psychotherapeut hulp gaan zoeken". En hij voegt daaraan toe: „Hier voelden zij zich

wèl begrepen. Hier hoorden zij géén vermaningen en géén verwijten en géén zedelessen. Hier stond een mens naast hen, die bereid was zich in hun levensproblematiek te verdiepen en dan met hen samen naar een uitweg te zoeken....."

Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. Ik zou achter dit „géén zedelessen" nog willen toevoegen „en géén geloofsovertuiging, waarmee de ander per se gelukkig moet worden gemaakt". Nu wil ik niet zeggen: „de humanistische raadsman gedraagt zich altijd volgens deze gulden stelregels", wel echter met nadruk: „Hij behoort het te doen". Hij mag niet tot die ander gaan met zijn levensvisie, gereed voor distributie, bij zich. Hij behoort er niet op uit te zijn die te overhandigen, zodra hij de kans krijgt. Ook niet al zou reeds in de eerste ontmoeting blijken, dat de moeilijkheden niet van strikt persoonlijke aard waren maar een meer algemeen karakter droegen en dus op levensbeschouwelijk terrein lagen. Want zelfs dan gaat het er om éérst te luisteren, éérst een sfeer van vertrouwen te scheppen, waarin het mogelijk wordt samen tot groter helderheid te komen en de ander te doen ontdekken, waar de schoen wringt, om dan daarna hem er toe te brengen zijn *eigen* weg te zoeken. Voert de weg hem in de richting van het humanisme — maar de raadsman dient er zich van te overtuigen, dat dit geen schijnbeweging is, voortkomend uit dankbaarheid of uit bewondering voor zijn persoon of uit behoefte om via deze pseudo-geestverwantschap tegen hem aan te kunnen leunen — wel dan ontspint het levensbeschouwelijk gesprek zich vanzelf en dan zal het niet anders dan goeds uitkunnen werken. Voert deze weg echter daar, waar de raadsman hem onmogelijk volgen kan, dan is zijn laatste taak een andere. Hij zal hem overgeven aan de predikant eventueel priester, die wel de hulp geven kan, welke in dit speciale geval nodig is. In zijn werk zal hij ongetwijfeld collega's-geestelijke verzorgers hebben leren kennen van wie hij weet, dat zulk een taak hun toevertrouwd kan worden. Alleen reeds met het oog op dergelijke mogelijkheden, dit tussen twee haakjes, is het gewenst, dat de raadsman contacten heeft met anderen, die dergelijk werk van een andere levensbeschouwing uit doen.

Conclusie: de humanistische geestelijke raadsman is geen propagandist, noch voor het H.V., noch voor het moderne humanisme. Wie deze waarheid uit het oog verliest, doet afbreuk aan zijn eigen werk en aan de humanistische geestelijke verzorging in het algemeen.

Dit eerste resultaat lijkt alleen maar negatief, maar die schijn bedriegt. In deze houding schuilt een typisch positief element. Er komt duidelijk die kant van de humanistische gezindheid in uit, welke wij kennen uit de woorden: „eerbiediging van de medemens". En de raadsman, die deze houding tot de zijne weet te maken, laat in degene, die hij geholpen heeft zijn eigen weg te vinden, ook als dit een andere is dan die van het humanisme, iets achter van de openheid, waarvan hijzelf de belichaming was tijdens zijn werk. Is dat dan toch propaganda? Misschien, maar dan ongewilde en van een geheel andere aard dan de opzettelijke en op de zegepraal van de eigen denkbeelden gerichte propaganda.

Er ligt meer verborgen in de werkwijze van de raadsman, dat typisch humanistisch genoemd mag worden en dat een heilzame invloed uit kan oefenen. Het moderne humanisme is „diesseitig", het vraagt aller-

eerst werkelijkheidszin, uitgaan van de gegeven situatie. Zich richten op de werkelijkheid, zoals die nu hier is, hoe vaak is dit niet door hen, die ons werk niet goed gezind zijn en dus niet kunnen begrijpen (of moet ik het omkeren en zeggen: door hen, die ons werk niet goed begrijpen en die het dus niet goed gezind zijn?) *als: slechts aan de oppervlakte blijvend gedisqualificeerd.* Zij zien dan de humanist als iemand, die geen weet heeft van 's levens achtergrond. Dit kan alleen worden volgehouden door iemand, die deze achtergrond aan bepaalde menselijke voorstellingen koppelt en deze een absolute betekenis toekent, voorstellingen, welke voor ons geen waarde hebben. Zulk een opponent ziet dan niet hoe de aanwezigheid van die achtergrond uitkomt in de liefde voor, de verbondenheid met de medemens in nood, in het geloof in 's mensen positieve mogelijkheden, in het met schroom naderen van die ander en in het hoog houden van de waarheid, die Van Eyck in een zijner verzen aldus verwoordt:

„Wat nut U al dat wemelend geflonker
Als 't niet de bloem is van wat in U groeit?"

Want uit het feit, dat de raadsman, geconfronteerd met de concrete problemen van een voor hem staand mens, begint met zichzelf en de ander bewust te maken van de toestand, waarin de laatste verkeert, mag men niet de gevolgtrekking maken, dat de achtergrond, waarmee men dan bedoelt te zeggen: het meest wezenlijke, buiten beschouwing wordt gelaten. Alleen van de feitelijke situatie uit is het mogelijk nieuwe wegen te vinden en in te slaan. Wie dat nalaat om een algemene gedragsregel, een levensovertuiging, een heilsboodschap de voorrang te geven, bevestigt deze mens in de positie, die de oorzaak van zijn ellende is. Hij helpt hem te vluchten uit de werkelijkheid, die hij in haar volle omvang niet kan en niet wil zien. Hij versterkt, ongewild, de onvruchtbare neiging zich er in te verdiepen hoe het eigenlijk zou moeten zijn en doet hem de aansluiting bij zijn werkelijkheid missen. Hij helpt hem, wat de betrokkene maar al te graag wil, te vluchten in een troost en steun (?) gevende levensvisie. Zo moet het echter niet: eerst de ogen en oren wijd open, eerst de moed alles te zien en te nemen, zoals het is, en dan samen voorwaarts.

Werkelijkheidszin vraagt nog meer. Menigeen, die in geestelijke nood verkeert, heeft zich zo vastgebeten in zijn eigen moeilijkheden, dat hij geen oog meer heeft voor wat buiten hem gebeurt. De wereld, waarin ook hij leven moet om zichzelf te vinden en dus om zichzelf te kunnen zijn, bestaat als het ware niet meer voor hem. Voor wat hem aan moed om te leven, aan vreugde, aan inspiratie van daaruit toevloeien kan, blijft hij gesloten. Ook voor dit aspect van de werkelijkheid moeten zijn ogen weer opengaan. Hij moet weer gaan begrijpen, dat die wereld *zijn* wereld is, dat hij, hoe verlaten hij zich ook voelen mag, toch alzijdig daarmee verbonden is, dat hij niet echt leven kan dan mèt en dus vóór anderen. Er steekt levenswijsheid in de woorden van de zo menselijke priester-dichter Guido Gezelle:

„En zoekt gij uzelven geen verdriet
o mens en zoekt uzelven niet".

Het is deze levenswijsheid, die vroeg of laat in de gesprekken omhoog moet komen, maar, ik word niet moede het te herhalen, de betrokkene moet die zelf ontdekken, anders blijft het effect uit.

Werkelijkheidszin, ook nog in een ander opzicht: het zichzelf duidelijk maken, dat moeilijkheden te boven komen nooit betekenen kan, dat alle hinderpalen uit de weg geruimd worden, wèl, dat men leert het onvermijdelijke tekort te nemen, dat men de eigen innerlijke weerbaarheid groter maakt en er in slaagt te leven en goed te leven met datgene wat vroeger een onoverkomelijk beletsel leek te zijn om dan veel later te ontdekken, dat zo toch moeilijkheden verdwenen zijn, die indertijd. door welke maatregel ook, niet te overwinnen waren.
Een voorbeeld: In een toch wel goed gezin komt het tot botsingen tussen de vader en de opgroeiende zoon, een alledaags verschijnsel. Maar deze botsingen kunnen zo hevig en zo veelvuldig worden, dat het helemaal niet meer alledaags is. De raadsman komt voor zulk een geval te staan. Nu vraagt werkelijkheidszin drie dingen: allereerst, dat de vader én de zoon (aangenomen, dat die oud genoeg is) de toestand gaan zien, zoals die is en b.v. niet met daardoorheen de situatie, zoals die zou kunnen zijn, dus met het contrast tussen deze twee en de zo telkens feller opkomende ergenis, dat het niet ànders is, waarbij dan ieder de schuld of althans de meeste schuld bij de ander zoekt. Als in plaats daarvan het geheel, los van zulke emotie verwekkende waarderingen, bezien kan worden, is de eerste stap gedaan. Dan de tweede etappe: vader en zoon moeten ophouden zich telkens weer op te sluiten in hun eigen ellende, gaan zien dus hoe ook de ander, hoe de omgeving hieronder gebukt gaat, zich daarin trachten te verplaatsen. Hier zal wellicht de oudere de wijzere kunnen zijn. En àls zij dan de weg, die hieruit voert, gaan betreden, dan in de derde plaats, geen wensgedachten over de ideale toestand, die nu aan zal breken, maar weten, dat ook op die weg de stenen des aanstoots nog talrijk zullen zijn en dat er veel gewonnen is, als niet alle twee over elke steen struikelen. Versterkte weerbaarheid kan dan daaruit blijken, dat na een valpartij, beiden zonder wrok en zonder terug te vallen in het onvruchtbare gepieker van vroeger overeind krabbelen.

P. G. R.

DE ANALYSE VAN EEN VERSLAG II

In het eerste gedeelte van de analyse (Kader no. 2, 1958) hebben we in het bijzonder de opmerkingen, die er over de aanpak en de houding van de raadsman zijn gemaakt, samengevat. In dit tweede gedeelte zullen we nu meer in het bijzonder een samenvatting geven van de opmerkingen en beschouwingen, die er over de inhoud van de gesprekken zijn ingezonden. We wijzen er opnieuw op, dat voor goed begrip herlezing van het betreffende verslag (Kader no. 1, 1958) onontbeerlijk is.

Er spreekt ook uit de opmerkingen over de inhoud weer bijzondere waardering voor de aanpak van de raadsman. De opmerkingen hebben dan ook dikwijls een aanvullend karakter. In de geest van: Dit of dat zou er ook nog bij ter sprake kunnen zijn gebracht. Daarnaast zijn er evenwel ook vrij belangrijke accentverschillen. Er blijkt uit hoe elke raadsman zijn eigen persoonlijkheid meebrengt. Wat echter telkens bij

alle verschillen in visie doorklinkt is, wat door een der inzenders in de volgende woorden wordt uitgesproken: „Het resultaat is uitstekend. Het gaat dus ook op een andere manier".
Met deze reserve voor ogen zullen we dus nu aangeven wat de andere raadslieden anders of met andere accenten zouden hebben willen doen.

Te moeilijk?

Bij dit kopje moeten we weer onmiddellijk een vraagteken plaatsen. De meningen zijn namelijk nogal verdeeld. Verscheidene raadslieden vinden nu juist dat de raadsman op zichzelf moeilijke dingen zo bijzonder duidelijk en helder en op zo eenvoudige wijze heeft gesteld. Andere vragen zich af of de typisch biologische en rationele aanpak de arbeider wel voldoende kan aanspreken. De vraag blijft onbeslist. Het hangt van de gesprekspartner af op welk intellectueel niveau men het gesprek kan voeren. Wel houdt de opmerking steek, dat men met de ietwat rationele aanpak nog niet direct tot de emotionele sfeer van het probleem doordringt. Zij draagt wel bij tot een beter inzicht in de situatie, hetgeen zeker ook als een belangrijk element in onze geestelijke verzorging mag worden gezien. Het feit echter, dat de vraag naar het al of niet te hoge intellectuele niveau door velen aan de orde wordt gesteld, wijst er op dat de vraag naar de eenvoudige vormgeving onder de raadslieden voor de arbeiderskampen leeft.

Het schuld-straf probleem

Zoals reeds in het eerste deel der analyse werd gezegd, is de raadsman vooral ingegaan op het probleem van schuld en straf, waarmee de cliënt ook inderdaad zat. Daarbij kan worden vastgesteld, dat de raadsman niet kwam te staan voor het probleem van „echte" schuld, maar voor dat van vermeende schuld. Hier was geen man die werkelijk schuld aan de situatie had door een zedelijk tekortschieten, maar een man die ten onrechte een gevoel van schuld met zich meedroeg. 's Raadsmans opgave was daardoor niet het bijzonder moeilijke probleem van schuld en verwerking van schuld te bespreken, het was zijn opgave de man te laten ontdekken dat zijn schuldgevoel geen grond had. Een nog wel niet gemakkelijke, maar een beslist minder moeilijke opgave. En van deze opgave heeft de raadsman zich naar het oordeel van de meeste inzenders bijzonder goed gekweten, door de man tot ruimer begrip van wat er zich in de natuur buiten ons toedoen om voltrekt, te brengen.
Op dit stuk, zo schrijft een der inzenders, heeft de raadsman zich echter eigenlijk overbodig veel moeite gegeven met zijn aanpak vanuit de biologische sfeer. Hij had de, bovendien door sommige raadslieden voor de arbeiders te moeilijk gevonden, biologische en rationele beschouwingen kunnen vermijden, door aan te sluiten bij het punt, waar de man zelf met zijn denken en voelen al was. De cliënt was immers al zelf aan de oplossing van zijn probleem begonnen, waar hij uitsprak: „Ik vind geen schuld bij mijn vrouw en evenmin bij mij of onze familie." Daarop had kunnen worden aangesloten met de vraag: „Wanneer kan er van schuld sprake zijn?" (Met voorbeelden van schuldig en niet-schuldig, juridisch en menselijk). Om daarna terug te komen op 's mans eigen

probleem: „Hebt u nu reden om u schuldig te voelen?" Het had dus meer direct en dichter bij 's mans eigen voelen en denken staand en tegelijk minder intellectualistisch kunnen worden aangepakt.
Een ander had in het gesprek nog betrokken willen zien de vraag naar de herkomst van het irrationele schuldgevoel. Speelden reminescenties van een christelijk zondebesef nog een rol?

Het eigenlijke probleem

Het werd in het vorige artikel reeds gezegd: „De man brengt twee dingen tot uitdrukking in twee vragen: — Waarom moeten wij nu juist zo'n kindje hebben? — en: — Waarom werd die straf ons opgelegd? — Daarmee worden twee problemen opgeworpen n.l.: Ten eerste, de grote vraag waarom de dingen zijn zoals ze zijn, en daarmede het probleem dat het mensen dikwijls zoveel moeite kost zich met het zo-zijn der dingen te verenigen. Een probleem dat rechtstreeks met de gehele levensvisie samenhangt. En ten tweede: het probleem van straf en schuld. Het blijft nu de vraag met welk probleem de man het meest zit". Daarbij werd de mening weergegeven, dat de raadsman door zijn vraagstelling het accent te zeer had verlegd naar het probleem van straf en schuld.
Een der inzenders is op deze passage nog in tweede instantie ingegaan. Hij schrijft: „Ik zie in de twee vragen van cliënt geen twee problemen van zelfstandige orde. Het zijn keerzijden van een geheel, zo annex, dat ik de vraag van de raadsman: — Je voelt het bezit van dit kindje dus als een straf? —, niet onjuist vind".
Inderdaad zijn het geen twee van elkaar onafhankelijke problemen. Je zou het zelfs zo kunnen stellen: Het eigenlijke probleem is de beklemmende vraag naar het waarom. Waarom zijn de dingen zoals ze zijn? Waarom moeten wij zo'n kindje hebben? Daarvan zegt de man ook juist: „Ik kom er niet uit", en in deze woorden klinkt in de eerste plaats zijn nood door. Op die beklemmende vraag heeft hij dan een voorlopig antwoord gevonden, dat hem echter niet bevredigt, waarmee hij zich toch niet verenigen kan. Dat antwoord is: Het zou een straf kunnen zijn. En de vorm die hij aan zijn twijfel over dat antwoord geeft is wéér ..... de vraag naar het waarom. „Waarom werd die straf ons opgelegd?" Het schuld-straf probleem is dus secundair. Het vloeit uit het primaire probleem, de vraag naar het waarom der dingen, voort. Op die wijze hangen zijn beide vragen samen.
Door deze reactie in tweede instantie krijgt onze gezamenlijke analyse van het verslag al meer het karakter van een schriftelijke raadsliedenconferentie. De gedachten van de een, bevruchten die van de ander. En we kunnen ons nu nog eens de vraag voorleggen: Deed de raadsman goed, door met zijn vraag: — Je voelt het bezit van het kindje dus als een straf? —, het gesprek in eerste instantie op het — secundaire — schuld-straf probleem te concentreren? Bij scherpe doordenking blijkt dit toch wel juist. Hij sluit daarmee aan bij de bijzondere vorm, die het algemene en eigenlijke probleem bij de man heeft aangenomen. Het zou pas onjuist zijn als het eigenlijke en primaire probleem (de vraag naar het waarom) niet meer aan de orde zou zijn gekomen. Het is dat echter wel. De gegeven biologische beschouwig is er niet alleen op gericht de man te laten ontdekken, dat zijn schuldgevoel geen grond heeft, zij

laat hem ook duidelijk worden dat de dingen zijn zoals ze zijn en dat wij mensen daar maar zeer ten dele verklaringen voor kunnen geven. Desalniettemin blijft het gesprek sterk op het secundaire aspect — het schuld-straf probleem — gericht en blijft ook het gevoel dat de raadsman het primaire probleem niet geheel bewust heeft onderkend. Daarop slaan verscheidene opmerkingen die door de andere raadslieden zijn gemaakt. Men had het gesprek meer geleid willen zien in de richting van: Zie, daar staan we nu. in die moeilijke menselijke positie, met onze problemen en voor de raadsels van het leven. We moeten bereid zijn dit leven, zoals het is, te aanvaarden. En het als een opdracht zien het te vervullen, ook onder de moeilijkste omstandigheden. En daarbij zijn wij op elkaar en op onze menselijke vermogens aangewezen. Wij vatten de teneur van de hierover gemaakte opmerkingen nu maar op deze wijze samen. Zij komt in gedetailleerde vorm tot uitdrukking: Als de man ergens zegt, „dat we daar dan maar in moeten berusten", dan had een raadsman b.v. deze opmerking willen aangrijpen om over actieve aanvaarding van het leven en het zien van een opdracht er in te spreken. Als de raadsman spreekt over de maatregelen die wij tot steun aan het zwakzinnige kind nemen, zo zegt weer een ander, blijft hij zo uitsluitend in de sociale sfeer van scholen en verenigingen en tehuizen. „Te weinig komt naar voren de menselijke bewogenheid, de lotsverbondenheid", kortom: het samen staan en willen en durven staan in de moeilijke menselijke situatie.
Natuurlijk spreekt men over deze dingen niet expliciet, tenminste niet zolang zij niet tot afzonderlijke, bij de cliënt levende abstracte vragen zijn gegroeid. Maar ze hadden misschien in sterker mate de grondtoon in de gesprekken kunnen zijn. De eigenlijk levensovertuigelijke inhoud zou er bij hebben gewonnen. Maar misschien hebben ze ook wel de grondtoon gevormd..... gezien het resultaat. En komen ze alleen in het rapport niet tot hun recht.

Rondom de toestand van het kind

Er zijn over en rondom de toestand van het kind enige opmerkingen gemaakt, die nog bespreking behoeven. Er wordt b.v. gesteld dat, naar men meent te weten, mongooltjes op den duur altijd in een inrichting terecht komen. En men vraagt zich af of het niet beter is deze kinderen dan maar aanstonds op te nemen. Dan worden niet zulke sterke banden als hier tussen moeder en kind gelegd en wordt een later onvermijdelijke, maar pijnlijke verbreking dezer banden voorkomen. Verder wordt gezegd, dat de ouders zeer vroegtijdig geestelijk op de scheiding zouden moeten worden voorbereid. En men vraagt zich af of de raadsman in het onderhavige geval, waar hij toch al eerder van het mongooltje afwist, ook niet reeds eerder het gesprek met de vader in deze richting zou hebben moeten aangaan.
Om op deze vragen een antwoord te kunnen geven zou grondige kennis van het verloop van het ziekteproces bij mongooltjes noodzakelijk zijn. Er zou ook een algemeen antwoord op de vraag of het gewenst is deze kinderen zeer vroegtijdig in een inrichting te plaatsen moeten bestaan. Dit zijn vragen voor deskundigen, waar we ons als raadslieden geen oordeel over kunnen vormen. Wat niet wil zeggen dat bij de op-

lossing van dit soort vraagstukken humanistische motieven geen rol zouden spelen. Een algemene gedragslijn kan echter door raadslieden niet worden bepaald. Zij zullen in elk afzonderlijk geval de medicus moeten raadplegen. Met deze restrictie is natuurlijk de opmerking, dat de ouders geestelijk moeten worden voorbereid, zeer juist.
Overigens is de vraag of mongooltjes in het algemeen direct of zeer vroegtijdig in een inrichting moeten worden geplaatst in het onderhavige geval niet relevant. Het kind is niet vroegtijdig opgenomen en de ouders zitten dus met het probleem. Wel zou kunnen worden gezegd, dat de raadsman meer regelmatig naar de toestand van het kind had kunnen informeren. Hij had dan misschien eerder de noodzaak van de plaatsing onderkend en daarop kunnen voorbereiden.

Met het voorgaande hebben we niet alle ingezonden opmerkingen gereleveerd. Er zijn bij detailpunten nog andere kanttekeningen gemaakt. We zullen deze echter nu buiten beschouwing laten. Op nog slechts één punt willen we nog even ingaan: De man gaat nu uit het kamp. Hij zal elke avond thuis zijn en zijn vrouw beter kunnen steunen. En zelf is hij geestelijk een eind op weg. Maar hij is er nog niet helemaal en zijn vrouw nog minder. Wat gebeurt er nu verder? Daarover vermeldt het rapport niets. Had er niet voor verdere geestelijke steun aan de man, en vooral aan de vrouw, ter plaatse moeten worden gezorgd? Voorzover dit binnen het bereik had gelegen althans.

Hiermee besluiten we de samenvatting van wat er op het verslag is ingebracht. Het is een raadsliedenconferentie geweest op papier, waaraan verscheidene raadslieden hebben deelgenomen. We zijn raadsman Hack dankbaar dat hij daarvoor zijn verslag ter beschikking heeft gesteld.

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDERSKAMPEN.

Met de komst van het voorjaar is er voor vele landarbeiders weer werk losgekomen. De seizoenwerkloosheid is gedaald. Dientengevolge liep de bezetting van de A.W.-kampen terug en konden twee kampen gesloten worden. In de Peel viel kamp Griendtsveen dicht, waardoor raadsman J. E. v. d. Berg het kamp America van raadsman Wassenaar kon overnemen. De laatste is nu op non-actief. Aan de Waddenkust werd kamp Lauwerpolder gesloten. Raadsman Sieders, die daar twee kampen verzorgde, kon zich nu tot het ene kamp De Slikken bepalen.
Tegenover de sluiting der twee genoemde kampen stond de heropening van twee andere kampen. In het kader van het Deltaplan werd namelijk een tweede kamp geopend. Het is het kamp Stoofpolder te Bruinisse op Schouwen-Duiveland. Het staat onder verzorging van raadsman v. d. Vliet, die ook het eerste Deltakamp te Hellevoetsluis voor zijn rekening heeft. Het tweede heropende kamp is een kamp voor oogstarbeiders te Nieuw Vennep in de Haarlemmermeer. Het wordt, evenals vorig jaar, verzorgd door raadsman Brakel. Het is te verwachten dat binnenkort nog meer oogstkampen gaan draaien.

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN

ORDE-LOOS BEROEP. —

't Lijkt me niet goed, ons zoontje op te voeden
Tot geestlijk raadsman van het Humanistisch Front,
Zolang ik kan zal ik het kind behoeden
Voor een beroep dat vroeger nooit bestond.

Er is geen leerstelling die hem kan steunen
En die hem zegt waar of de waarheid is,
Zijn broos kompas dat voert hem wel Ten Have,
Maar treft een rede in 't duurzaam ongewis'.

Geen documenten hoeden hem ten volle
Waneer hij aandacht vraagt voor een humaan idée,
Want het Verbond heeft geen papyrusrollen
Die opgevist zijn uit de Dode Zee.

Op welke status kan hij zich beroepen
Wanneer hij geestelijk zijn man moet staan?
De Wet erkent de dominees en paters,
Zowel als geestelijken van het Vaticaan.

Maar hoe zal 't zijn als er geen kloosterorde
De raadsman opneemt aan de Oude Gracht?
Waar is 't Recht dat hem bevoegd doet worden
Wanneer Utrecht hem niet bekleedt met macht?

Het enig juiste waar hij op kan bogen
En wat hem dwingt tot een voortdurend gaan,
Is zijn bestaan, van leven volgezogen,
En is het hart dat tot zijn dood zal slaan.

De raadsman groeit in 't werelds seminarie
Van zijn gezin. Van wortel, struik, tot stronk,
Totdat zijn huwelijk belandt in de penarie
Na 't bezoek van opperraadsman Schonk.

Met milde hand zal die dat leven plukken.
Zo ging het steeds, zo zal het altijd gaan:
Beschonkenheid valt niet te onderdrukken
Wanneer u die door Schonk wordt aangedaan.

Het leven hipt nu eenmaal niet op rozen
Wie dat gelooft is geestelijk ongezond,
Wie zich eenmaal tot raadsman weet verkozen
Verkoopt zichzelf voorgoed aan het Verbond.

— — — — — — — — — — — — — —

Daarom: het is niet goed uw jongetje te leren
Dat hij als raadsman beter toekomst heeft dan u:
Een raadsman leeft niet meer in het verleden,
En in de toekomst niet, maar hier en nu.

Wanneer mijn zoontje 't later niet kan láten
Beschikt het lot, waarmee 'k me dan verzoen;
Dan is hij rijp dat Schonk met hem komt praten
En kan de mensheid er geen donder meer aan doen . . . .

d'SEE—UYL.

EEN DOCUMENTATIE OVER „VROEGER"

In een rede, gehouden op het jongste congres van het Verbond, heeft het Hoofdbestuurslid Mr. Dr. H. J. Roethof o.a. op sprekend gedocumenteerde wijze de toestanden van een honderd jaar geleden geschilderd. Zo'n confrontatie met dit, toch nog maar zo betrekkelijk jonge verleden, draagt er zeker toe bij onredelijk hedendaags pessimisme te relativeren. Onze tijd is niet à priori moeilijker en uitzichtlozer dan elke vorige. Bij ons werk in de arbeiderskampen — en zeker ook elders — ontmoeten wij dikwijls een irrationeel pessimisme, dat niet over de eigen tijd heen kan zien, en bovendien, vooral bij de jongeren, een volslagen gebrek aan kennis van het toch nog zo nabije verleden. Wij geven hier de bedoelde passages uit de rede van Roethof, bij wijze van documentatie, weer. Men kan er gebruik van maken in gesprekken over de positie van de mens, die altijd moeilijk is, en altijd om inspanning van menselijke vermogens vraagt, en dáárin uitzicht biedt.

„Laat ons eens zien, hoe het een dikke honderd jaar geleden was toen de Camera Obscura verscheen, een tijd die velen thans zo gezapig en rustig schijnt. Was er toen niet het een en ander, dat te wensen over liet? Men denke aan de vele revoluties, die in Europa een rode streep door de gehele vorige eeuw hebben getrokken; men denke aan de Frans-Duitse, de Duits-Deense en de Duits-Oostenrijkse oorlogen, aan de Balkanopstanden en aan de zo bloedige Krimoorlog, die nog in Tennyson's Charge van de lichte brigade in herinnering wordt gebracht. En hoe was het in de vele koloniale gebieden?

Men denke ook eens aan de gesels van geheel andere aard, die de mensheid toen teisterden en die we in deze „verlichte" eeuw ten minste hebben weten te overwinnen; epidemieën van enorme omvang tengevolge waarvan dagelijks duizenden op jeugdige leeftijd werden weggerukt. In een gedenkboek, enkele jaren geleden uitgegeven bij gelegenheid van het 125-jarig bestaan van het algemeen Handelsblad, leest men op een der éérste pagina's over het Nederland van 1830, dat het een woest land was; men leest over gevaarlijke moerassen, over voortdurende overstromingen, over onafzienbare onherbergzame vlakten en over een mulle zandweg, die de enige verbinding tussen Arnhem en Utrecht vormde. Men leest over Drente, dat het voor zeven-achtste een woestenij was, groots en eenzaam onder de hoge hemel, bruin en vaal, alsof de bodem eens over een afstand van dagmarsen in brand had gestaan en daarna onder het stof der jaren werd bedolven; een land, dat slechts één inwoner op elke tien hectaren had en waarvan de hoofdstad slechts vijftienhonderd mensen telde. Men leest over een onherbergzame Veluwe, waar nog de bevers en de wolven huisden. De wegen waren uiterst primitief; trekschuiten en diligences deden hun werk, want met de aanleg van spoorwegverbindingen was men nog niet begonnen. En werd niet nog slechts enkele jaren geleden het honderdjarig bestaan van de Amsterdamse waterleidingmaatschappij herdacht? Schepte men niet daarvoor het water uit de gracht met alle gevolgen — soms — van dien?

Maar, zal men zeggen, de moderne oorlogen dan? Zo'n eerste en tweede wereldoorlog, zijn die in hun consequenties niet verschrikkelijker geweest dan de mensheid ooit heeft meegemaakt? Laat men echter niet vergeten, dat bijvoorbeeld in de dertigjarige oorlog Duitsland niet

minder dan driekwart van zijn bevolking verloor, sommige Duitse staten zelfs negentienden; dat de totale Duitse bevolking terug liep van 17 tot 4 millioen; dat de meest onmenselijke wreedheden schering en inslag waren. De verschrikkelijke Jodenmoord door de Duitsers? Maar herinnert men zich dan niet de uitroeïng, nog aan het begin van deze eeuw, van het Armeense volk door de Turken of — uit een veel vroeger tijdperk — het optreden van de Byzantijnse keizer Basileus II, bekend als de Bulgarendoder, die het hele Bulgaarse leger, blind gemaakt, onder geleide van éénogigen naar zijn haardsteden deed terugkeren? En dan de pestepidemieën, die in de middeleeuwen een bevolking in enkele jaren tijds decimeerden! Men denke aan de Decamerone van Boccacio om een idee te krijgen van het normenverval, dat met een dergelijke epidemie bijna steeds samenhing".

DE VRIJWILLIGER IN HET RECLASSERINGSWERK
ZIJN POSITIE EN ZIJN VERHOUDING TOT DE PSYCHIATER

V.

Het kan niet goed zijn dat mensen, die geen strenge scholing hebben ontvangen, trachten psychiatrische sleuteltjes in handen te krijgen om psychiatrische probleempjes op te lossen.
De moderne geneeskundige benadering van de zieke mens levert gevaren op die men vroeger ternauwernood kende.
De arts van vijfentwintig jaar geleden die tegen zijn patiënt zei: „U hebt een maagzweer", bezorgde deze misschien een schrik, maar hij bezorgde hem geen psychisch trauma. De hedendaagse arts die tegen zijn patiënt zou zeggen: „U hebt een maagzweer; hebt U misschien moeilijkheden met Uw chef?" kan met dat ene zinnetje in zijn patiënt gevoelens wakker roepen, die in allerlei richtingen onheil kunnen stichten. In nog veel sterkere mate geldt dit, wanneer hij zinspeelt op huwelijksmoeilijkheden. Men onderschatte niet de heilloze werking van beunhazerij op dit gebied. Nog ernstiger is het gevaar van dilettantisme, wanneer men komt op het terrein van de forensische psychiatrie.
Wij weten tegenwoordig maar al te goed dat vele van deze onaangepaste mensen in wezen onrijpe mensen zijn, onvoldoende uitgegroeide mensen; in onze beoordeling van zedendelinkwenten b.v. komen we telkens weer tot de kwalificatie: psychosexueel infantilisme. Maar we zouden alleen maar brokken maken, wanneer wij de patiënten op hun onrijpheid opmerkzaam maakten. Essentieel voor de onaangepasten die geestelijk onuitgegroeid zijn is, dat zij voortdurend trachten zichzelf over hun onzekerheid, hun kleinheid, hun onrijpheid heen te gooien. Iedere handeling waarbij wij hen op de korrel nemen, tot object maken van onze waarnemingsdrang en onze paedagogische ijver, bevestigt deze onrijpheid, de ongelijke verhouding tussen ons, maakt hen tot de kleinere en ons tot de

grotere en jaagt hen dus in het harnas, leidt tot verzet, afweer en vlucht. Ieder psychologisch determineren, ieder aanwijzen van „zo ben je" en „zo zou je moeten zijn" heeft het gevaar in zich dat men de onvolgroeide medemens van zich verwijdert; de psychologiserende houding waarmee wij hem tegemoet treden moge hem, vooral als hij intelligent is, een tijdlang boeien, zij is in wezen even onvruchtbaar als de moraliserende houding van weleer. In beide gevallen toch plaatsen wij onszelf op een voetstuk, en daarmee helpen we hem niet.

VI.

Hierin zal voor velen die zich met onaangepasten bezig houden een grote moeilijkheid liggen, ook al erkennen zij die ongaarne. Zijn wij dan eigenlijk niet superieur? in aanzien, in intelligentie, in ontwikkeling, en vooral: in besef van de waarden van het leven? Hebben wij niet het recht en ook de plicht om deze realiteit te aanvaarden?
Ik meen dat wij inderdaad dit recht en deze plicht hebben, maar slechts nadat wij ons ten diepste bewust geworden zijn van een ander stuk realiteit, dat ons helaas altijd weer zo licht ontglipt. Wil ik niet in het hanteren van mijn superioriteit een naïeveling zijn, dan dien ik mij toch voor alles te realiseren hoe onbegrijpelijk vreemd mijn positie in dit leven is: gisteren ben ik er binnengetreden, morgen weer eruit verdwenen. De realiteit van dit grote raadsel waarin mijn leven zich beweegt is zeer veel essentiëler dan de realiteit van alle verschillen tussen mij en mijn medemensen; zitten tegenover iemand wiens bestaan zich afspeelt in dezelfde mysterieuse sfeer als de mijne; en mijn triviale superioriteit, het aanzien dat ik geniet in deze wereld, verliest er al zijn betekenis bij en wordt tot iets dat mij benauwt.
Meermalen heb ik als arts, zittende tegenover een gekneusd en misdeeld medemens die mij wantrouwde of vijandig gezind was, de ervaring opgedaan dat er plotseling warmte kwam in onze verhouding op het ogenblik waarop ik mij de situatie waarin wij tezamen verkeerden bewust werd: de situatie waarin ik, mij mens tegenover mens wetend, volkomen ophield met bestuderen en determineren, en mij aan het raadsel van het tezamen in dit bestaan zijn overgaf. Men onderschatte waarlijk niet de macht van deze bewustwording; op het ogenblik van het gebeuren verandert onze mimiek, de uitdrukking van onze ogen, de spanningstoestand van onze spieren, de klank van onze stem. Wie ervaring heeft omtrent de omgang met geesteszieken kan weten hoe zelfs mensen met wie ternauwernood contact mogelijk is, b.v. ernstige defecte lijders aan schizophrenie, in zulk een „ontmoeting" nog tot enige resonantie kunnen worden gebracht, en voortaan met meer positieve gevoelens op ons reageren dan tevoren.
Het komt mij voor dat wij in ons contact met medemensen, vooral natuurlijk met diegenen onder hen die in moeilijkheden verkeren, altijd weer zoeken moeten naar deze grondhouding; in de omgang met delinkwenten zullen wij dan zeer vaak ervaren dat wantrouwen en vijandschap snel verdwijnen. *En niet zelden is dit het begin van een nieuw begin; want vele van deze mensen hebben nauwelijks een enkele maal in hun leven het diepe, serieuse, door geen vooroordeel vertroebelde tussenmenselijke contact leren kennen, en de kennismaking ermee betekent op zichzelf reeds een stukje rijping.*

VII.

Maar zijn wij psychiaters nu bij uitstek de mensen om hen dit diepere contact te geven? wij zwoegers voor de geestelijke gezondheidszorg die het altijd te druk hebben, daardoor vaak ons eigen gezinsleven verwaarlozen, zelf dikwijls helemaal geen erg goede echtgenoten en huisvaders zijn, vaak een beetje leven op het randje van een overspanning?

Ik ontken dit ten stelligste, althans in principe. Voor het leggen van diepere contacten is nodig: het bezit van enige levenswijsheid, en verder: een ontspannen gemoedstoestand. Het bezit van levenswijsheid nu is niet aan een bepaalde opleiding gebonden; en opleiding in het algemeen laat in onze dagen vaak een ontspannen gemoedstoestand helemaal niet toe.

Als wij het zo bezien, zou de psychiater van onze tijd juist niet de figuur zijn om onaangepaste mensen te helpen het hoofd boven water te houden. En dat zou ik nu ook weer niet willen beweren. Ik geloof dat de psychiater wel degelijk een zeer belangrijke taak heeft.

Levenswijsheid heeft m.i. vrij veel te maken met het vermogen om verschillende phasen van het leven tegelijkertijd te kunnen overzien in onderling verband; men verwerft dit vermogen door aandachtig te leven. Een grondtrek nu van de psychiatrische opleiding van heden is, dat zij de blik scherpt voor de karakteristiek van de verschillende levensphasen en de routine bijbrengt om het beeld dat de patiënt heden toont te zien in samenhang met beelden van weleer. Zo gezien, valt het verwerven van psychiatrische ervaring toch wel weer samen met het verwerven van levenswijsheid. Maar dit betekent niet dat de psychiatrie geroepen is om voortaan hoogste autoriteit te zijn in aangelegenheden van het geestelijk leven.

Psychiatrie is een stuk wetenschap; een wetenschap concentreert haar zoeklicht op zeer bepaalde gebieden, zij is altijd bezig verschijnselen te isoleren, om ze des te beter te kunnen begrijpen. Ter illustratie: voor de psychiater hebben de levensverschijnselen van de vroege kinderjaren zich geruime tijd tamelijk eenzijdig gegroepeerd rond de prille manifestaties van de sexualiteit. Het was uiterst waardevol dat dit gebeurde; het denken van onze tijd is in hoge mate verrijkt door eenzijdigheden van de vroege psycho-analyse. Maar zulke eenzijdigheden moeten bezinken en één worden met andere waarden van het menselijk denken, willen zij vruchtbaar werkzaam zijn. De wetenschappelijk gevormde psychiater die van de verschillende levensphasen slechts datgene ziet dat in het wetenschappelijk denken van zijn tijd toevallig het accent heeft, blijft theoreticus. Om maar niet te spreken van de niet-psychiater die er op uit trekt om zijn vocabulaire met modieuse psychiatrische termen te verrijken: hij wordt een verschrikkelijke wijsneus.

De psychiater die zich bewust is van het relatieve karakter van zijn wetenschap, en beseft dat wetenschap slechts dan vruchtbaar werkt wanneer ze ingevoegd wordt in een diepe eerbied voor het leven — die psychiater weet dat hij in zijn eentje zeer machteloos staat tegenover de vele psychische noden waaronder de mensheid gebukt gaat, en zeer in het bijzonder tegenover de noden van de maatschappelijk onaangepaste mens. Wanneer de maatschappij zelf niet komt tot een verdiept besef aangaande de achtergronden van die noden, zullen de bemoeienissen van de psychiaters weinig vrucht opleveren.

VIII.

Er is niet in de eerste plaats behoefte aan veel mensen die weten wat er in de hedendaagse psychologie en psychiatrie alzo te koop is. Veeleer is er de behoefte aan mensen die enige eerbied voor hun medemens op kunnen brengen, eenvoudig omdat hij medemens is; en daarom ook voor diegene onder hen die niet meer uit de vicieuse cirkel van niet-meer-kunnen-respecteren en niet-meer-gerespecteerd-kunnen-worden kan komen.

Wij zijn nog zo dierlijk, ook in datgene wat wij graag tot ons geestelijk leven rekenen. Wij worden zo enorm snel agressief, ook al uiten wij ons in vriendelijke bewoordingen. We reageren zo akelig stereotyp op iets onprettigs in een gelaat, iets incorrects in iemands optreden. We zijn zo erbarmelijk zeker van de steriele opvatting dat de eerste indruk die we van iemand krijgen meestal de juiste is. We missen zo bitter het vermogen om achter de façade van 's mensen uiterlijke verschijningsvorm te zoeken naar de inhoud van zijn bestaan.

In dit opzicht heeft de tegenwoordige psychiatrie de mens toch bepaald wel iets heel wezenlijks te zeggen.

Freud heeft ons luisteren geleerd. Hij heeft de wijsheid van de eerste indruk grondig versmaad en is gaan zoeken achter de façade. Dat hij, als eerste, en als hartstochtelijk wetenschapsboefenaar, aan datgene wat hij vond al te zeer een eigen interpretatie gaf, doet niet zoveel ter zake; zoiets wordt na verloop van tijd wel gecorrigeerd. Maar hij luisterde, in de overtuiging dat er iets te beluisteren viel.

Hij heeft ons een luistertechniek aanbevolen die we niet allemaal ongewijzigd hebben overgenomen. Lang niet alle psychiaters zijn psychoanalytici; misschien in de eerste plaats niet omdat dit nog weer een aparte opleiding vereist, maar zeker toch ook wel omdat velen een intuïtieve tegenzin hebben tegen het leren luisteren en interpreteren volgens een zeer bepaalde techniek. Maar zeer essentieel is, dat de psychiater heeft leren luisteren.

Het wezenlijke dat de hedendaagse psychiatrie de mens in het algemeen te zeggen heeft is dat de medemens anders is dan men unaniem aanneemt, heel anders dan hij zich voordoet, heel anders ook dan hij zichzelf beoordeelt; *dat het een ongewone, ja uiterst zeldzame weldaad voor hem is wanneer iemand zich tot hem wendt met de vraag in het hart: hoe ben je nou eigenlijk? en dat er iets heel ingrijpends met hem gebeurt wanneer iemand eens naar hem luistert zonder op zijn wantrouwen, zijn onhebbelijkheid, zijn vijandschap te reageren met al die naargeestige uitingen van afweer, terechtwijzing en innerlijke verstrakking waar wij, slaapkoppen in het land der tussenmenselijke verhoudingen, allemaal nog zo toe neigen.*

Als de psychiatrie dit gezegd heeft met klem en overtuiging, en het is vernomen door mensen die graag op hun manier iets willen doen voor de onaangepaste medemens, dan zullen die mensen er m.i. het best aan doen de psychiatrie zo gauw mogelijk weer psychiatrie te laten, en na te gaan wat zij met het nieuw verworven inzicht kunnen uitrichten. Er is een schreeuwende behoefte aan mensen die zich met eerbied afvragen wat een mens eigenlijk is.

IX.

Natuurlijk zal de vrijwilliger in zijn contact met de reclassent nu en dan een sterke behoefte hebben om met een psychiater te spreken; en men kan er alleen maar van harte verheugd over zijn dat daartoe hier en daar de mogelijkheid bestaat. Het is van grote betekenis dat de psychiater de vrijwilliger iets laat zien van de achtergronden van het mensenleven, zoals die door hem zijn waargenomen; in het bijzonder van die mensen die tot criminaliteit zijn vervallen.

Maar als het meest eigenlijke van het werk der vrijwilligers beschouw ik toch het vermogen om te gaan staan naast de medemens die tot misdaad is vervallen, in het besef dat dit de meest waarachtige houding is die men tegenover de medemens, welk etiquet hij ook draagt, in kan nemen. De psychiater kan dit vermogen in hoge mate versterken; b.v. door eens iets te tonen van de rijkdom aan gevoelens en gemoedsbelevingen die wij vinden achter de façade van iemand die door de goegemeente beschouwd wordt als een verachtelijk mens. Maar het vermogen om deze dingen te zien moet èn in de psychiater èn in de vrijwilliger aanwezig zijn; anders is de psychiatrie onmachtig om een vruchtbare bijdrage te leveren tot het reclasseringswerk.

En als men van „de psychiater" al te veel verwacht, is het gevaar voor teleurstelling groot. „De psychiater" kan best iemand zijn wiens belangstelling vooral uitgaat naar de organische afwijkingen van het zenuwstelsel; hij hoeft daar niet minder om te zijn, hij is alleen voor het reclasseringswerk geen geschikte figuur. Verder bedenke men dat iedere psychiater het spoedig zeer druk krijgt wanneer hij intensief aandacht schenkt aan de problematiek der tussenmenselijke verhoudingen. Hij heeft dan de handen vol aan die patiënten die zich uit eigen beweging tot hem wenden, en komt er niet gemakkelijk toe zelf contact te zoeken met de wantrouwende, onordelijke mensen die reclassenten vaak zijn.
Van de reclasseringsmensen in engere zin, de beroepskrachten (over wie hier met opzet niet gesproken is) en de vrijwilligers, zal dan het initiatief uit moeten gaan. Het wordt hoog tijd dat men eens ophoudt met de psychiater te zien als een ietwat griezelige man, een man die er op uit is verborgen zwakheden te ontdekken. En men moet ook niet àl te bang zijn voor zijn gebrek aan tijd; vele artsen hebben voor een goede zaak toch nog wel heel wat meer tijd over dan men bij oppervlakkige beschouwing zou denken. Maar vooral: men mene niet dat de psychiater de figuur bij uitstek is om mensen die ontspoord zijn steun te verlenen. Dit is voor hem onbegonnen werk. Onze samenleving is vol mogelijkheden om mensen die het moeilijk hebben te helpen; voorwaarde voor een ontplooiïng van die mogelijkheden is dat veel mensen een beetje afleren om vanuit eigen principes en gevoelens te babbelen en zich oefenen in het luisteren.

Utrecht. J. KLOEK.

GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN

Onder dit hoofd zijn in de eerste twee nummers van Kader artikelen verschenen van de hand van H. Lips, waarin een beschouwing werd gegeven over een diskussie welke in het blad van het Katholieke Thuisfront G. 3 gehouden werd over het gebruik van voorbehoedmiddelen. Lips's eerste artikel werd geschreven voor de „Puntjes op de i", waarin het echter per abuis niet werd geplaatst. We menen goed te doen, mede teneinde de serie van Lips in zijn geheel in Kader bijeen te hebben, hieronder dat eerste artikel toch nog te plaatsen.

Redaktie.

Waalheuvel is het katholieke vormingscentrum voor militairen. Nauw verwant met dit vormingscentrum is de z.g. Goede Geest Gemeenschap (G3) die o.a. door kernwerk en door de uitgave van het blad G3 de vorming vooral van de katholieke militairen probeert te bevorderen. Een vorming uiteraard tot katholiek.
M.i. is G3 een vormingsblad op goed niveau en vele malen zeer leesbaar. Natuurlijk zal een humanist het lang niet altijd eens zijn met meningen die worden verkondigd in dit blad maar ik behoor wel een beetje tot de mensen die het meeste plezier hebben van het lezen van couranten en tijdschriften waarmede ze het niet eens zijn.
Er is voor mij trouwens nog een bijzondere reden waarom ik grote belangstelling heb voor de literatuur van de godsdienstige geestelijke verzorging. Door het feit dat in de kazernes slechts godsdienstige geestelijke verzorgers worden toegelaten is het zo dat de buitenkerkelijke militairen voor het overgrote gedeelte hun geestelijke verzorging ontvangen van deze godsdienstige geestelijke verzorgers. Men zal begrijpen dat wij bijzondere belangstelling hebben voor de meningen die van godsdienstige zijde ook aan grote groepen buitenkerkelijke jongeren worden verkondigd.

In het onderstaande wil ik een begin maken met een aantal citaten uit G3 over het gebruik van voorbehoedmiddelen. Ik heb juist dit onderwerp gekozen omdat in ons vormingscentrum De Ark de vraag naar het al of niet geoorloofd-zijn van voorbehoedmiddelen regelmatig door de militairen wordt gesteld. Ik wil daarom beginnen met de lezers de katholieke mening op dit gebied te doen zien om er daarna enkele beschouwingen aan vast te knopen zoals die in ons vormingscentrum regelmatig worden gehouden. Het zou kunnen dat de lezer daardoor ook een aardige kijk kreeg op bepaalde verschillen tussen godsdienstige en humanistische geestelijke verzorging.

Het artikel in G3 draagt de naam: Voorbehoedmiddelen..... waarom niet? Reeds het begin is interessant:
„In practisch iedere cursus op Waalheuvel komt van de deelnemers de vraag: waarom verbiedt de Kerk het gebruik van voorbehoedmiddelen? Zowel gehuwden als ongehuwden verklaren ronduit veel meer te voelen voor het standpunt van de Nederlands Hervormde Kerk die zegt: het gaat om de bedoeling, welk middel je gebruikt is onverschillig. Van tijd tot tijd is er zelfs iemand onder de aanwezigen die zich hardop afvraagt: hoelang zal de Kerk dit verbod nog kunnen volhouden? Vroeg of laat zal zij toch door de knieën moeten".

De schrijver vervolgt dan met wat hij zelf noemt „een aantal vooropmerkingen". Enkele van deze opmerkingen willen we graag citeren:
„We moeten oppassen door een wat uitgebreider behandeling van deze materie niet toch weer de indruk te wekken, of het gebruik van voorbehoedmiddelen het allerbelangrijkste kwaad is waar gehuwden zich aan schuldig kunnen maken. Dat kun je niet zomaar zeggen. Ernstige liefdeloosheid, grofheid en egoïsme kunnen meer tegen de goddelijke wet en tegen de natuurwet zijn. We bedoelen met deze artikelen dus niet nog eens extra accent te leggen op overdrijvingen die hier en daar nog steeds gehoord worden".
„Wij gaan ervan uit dat op de vraag: is een mens gerechtigd het verwekken van kinderen op verantwoorde wijze te regelen? met een jà moet worden geantwoord. Sterker: de mens is hiertoe verplicht. God gaf ons de opdracht ons voort te planten. Hij gaf die opdracht aan verantwoordelijke, redelijke mensen. Bij die voortplanting behoort ook een liefdevolle opvoeding. Ook in de voortplanting moet er dus sprake zijn van verantwoordelijkheid. Regeling is dus niet slechts mogelijkheid; regeling is een eis".
„Vervolgens zullen we moeten bedenken, dat een vader en een moeder die de opdracht tot ordelijke voortplanting kregen, deze opdracht willen uitvoeren overeenkomstig de wil van God. De wil van God nu blijkt onder anderen uit de levensomstandigheden (woningruimte, inkomen, geestelijke en lichamelijke gezondheid). Wie zou zeggen: Wij willen twee kinderen en niet meer, sluit zich eigenlijk af voor de veranderlijkheid van de omstandigheden en dus ook voor wat God in de toekomst van ons vraagt. Hetzelfde is het geval bij mensen die zeggen: wij willen tien kinderen en niet één minder. Het definitieve kindertal van te voren vaststellen is dus onjuist. Voor de één is twee te veel, voor een ander is tien te weinig, dat zal wel blijken. De regeling geschiedt kind voor kind, overeenkomstig de loop van de levensomstandigheden".
„Ook al denken sommige mensen er in geslaagd te zijn door middel van het verstand een scheiding aan te brengen tussen de liefdes-uiting enerzijds en de voortplanting anderzijds, wanneer wij eenvoudig durven zijn en de dingen nemen zoals ze zijn, zullen we moeten toegeven dat er tussen liefdedaad en voortplanting een innig verband bestaat".
„Deze serie artikelen is bedoeld ons te bezinnen op het principe van de voorbehoedmiddelen. Wij hebben niet de bedoeling goedwillende niet-katholieken die in overgrote huwelijksnood zijn, te beschuldigen. Er wordt in deze artikelen over niemand geoordeeld. Het advies voor de practijk laten we geheel en al over aan de zielzorgers. Wij schrijven hier dus enkel en alleen over het principe".
Na deze voor-opmerkingen bespreekt de schrijver allereerst de periodieke onthouding:
„Periodieke onthouding wil zeggen, dat man en vrouw de uiterste liefdesuiting slechts beleven in die dagen, dat er bij de vrouw geen nieuw kindje kan ontstaan. Zij mogen dit doen als er goede redenen voor zijn (b.v. woningnood, geldgebrek, zenuwspanningen in huis, waardoor een nieuw kind liefde, rust en aandacht te kort zou komen, lichamelijke ongezondheid van moeder enz.). Dit is een kwestie van het geweten van de beide ouders en dus niet op de eerste plaats van de biechtvader. Man en vrouw zullen bij een moeilijke beslissing raad

vragen aan een priester, maar de verantwoordelijkheid blijft bij henzelf.
Op de tweede plaats moet van de periodieke onthouding gezegd worden dat het er niet alleen om gaat vast te stellen wanneer de vrouw vruchtbaar en onvruchtbaar is, maar dat de huwelijksgemeenschap als liefdesuiting ook de juiste stemming eist. Er zijn dus twee factoren om rekening mee te houden. De kalender èn de stemming. Vergeten we de stemming dan kan het verwijt „kalender-liefde" terecht worden".

De schrijver stelt dan de vraag:
„Maar waarom is deze manier van ontvangenis-regeling wel natuurlijk en het gebruik van voorbehoedmiddelen (b.v. condoom of ring) niet?"
Het antwoord luidt:
„In het geval van de voorbehoedmiddelen wordt een verandering aangebracht in de liefde-daad zelf. In het geval van de periodieke onthouding gebeurt niets anders dan een „zich onthouden" op bepaalde tijden, welke tijden van-de-natuur-uit bepaald worden".

Dan wordt de vraag gesteld:
„Maar waarom zouden wij in dit geval de techniek niet benutten? Waarom is het hier nu ineens verboden?"
Antwoord:
„Omdat wij hier ingrijpen in het leven zelf. Omdat wij het geheime verband tussen huwelijksgemeenschap en voortplanting kunstmatig uit elkaar halen, losmaken".

De schrijver vervolgt dan:
„Zo kan men nog een tijdje doorpraten. Het is een tamelijk onvruchtbaar gesprek. Tot het moment komt dat er gezegd wordt „ik voel het niet aan als een onrechtmatig ingrijpen". Wij zijn dan op de bodem van het meningsverschil: het aanvoelen. Waarom kan de nuchtere redenering (zoals wij die aantreffen in encycliek en pauselijke redevoering) bijna niemand overtuigen? Omdat een nuchtere redenering toch ook altijd geworteld is in het menselijk hart.
Omdat in iedere vorm van denken het voelen, het aanvoelen meespreekt. Daarom is de bekentenis „ik voel het zo niet aan" veel gewichtiger dan wij oppervlakkig zouden denken".

In een tweede artikel probeert de schrijver dan aan te tonen dat het met dat z.g. aanvoelen toch niet zo eenvoudig zit, dat we daar voorzichtig mee moeten zijn. Ik hoop U daar een volgende keer iets uit te citeren. Mijn eigen beschouwingen en commentaar bewaar ik ook tot een volgende keer. *)

H. Lips

Correspondentie: Madoerastr. 15, Amersfoort

*) Zie voor beide artikelen Kader no. 1, blz. 23 e.v. en Kader no. 2, blz. 50 e.v.

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

WEZENLIJK CONTACT TUSSEN SPREKER EN GEHOOR

In de rubriek „Het gesprek in de groep" is al meermalen aangeduid hoe inleiding en groepsgesprek kunnen worden gecombineerd en de toehoorders nauwer bij het onderwerp kunnen worden betrokken en kunnen worden geactiveerd. In onderstaand artikel beschrijft een Gemeenschapsvoorzitter hoe een spreker de combinatie van groepsgesprek en inleiding in zijn Gemeenschap met succes heeft geëxperimenteerd. Het is een voorbeeld dat navolging verdient.

Zoals uit de gesprekken met toehoorders op onze bijeenkomsten wel is gebleken, is de grote moeilijkheid voor de spreker, aan de ene kant de aanwezigen iets te geven, dat aansluit aan hun eigen innerlijk gedachtenleven, zo diep dat zij er op kunnen voortbouwen, dat het dus hun geestelijk leven verdiept en verrijkt, terwijl het aan de andere kant zo moet worden gegeven, dat zij het zonder al te grote inspanning kunnen volgen en het zich eigen kunnen maken. In een onzer laatste bijeenkomsten is een onzer sprekers hierin bijzonder goed geslaagd op een wijze, die hij zelf een experiment noemde. Op deze bijeenkomst was een twintigtal personen aanwezig, waarvan meer dan de helft alleen lager onderwijs had genoten.

Om de gang van zaken duidelijk te maken, moet ik wel wat van de inhoud van de lezing vertellen; de spreker staat mij dit wel toe.

Ter inleiding vertelde hij het geval van een verloofd paar, waarvan de jongeman voor het huwelijk overleed. Het meisje sloot zich daarna geheel in haar verdriet op, zij wendde zich van het leven af en stelde zich nog minder open voor een eventuele nieuwe verhouding, vereenzaamde en verzuurde later. De houding van dit meisje werd nu aan de aanwezigen ter beoordeling voorgelegd. En onder leiding van de spreker, die wel eens een kleine afdwaling toeliet, maar overigens nauwgezet aan de grote lijn deed vasthouden, ontwikkelde zich nu een korte, maar intense en levendige gedachtenwisseling, waaraan niet minder dan 14 aanwezigen daadwerkelijk meededen en waarbij wel allen het geval „beleefden". Men was het er algemeen over eens, dat het meisje zeker wel de tijd had moeten hebben deze droeve gebeurtenis te verwerken, doch dat zij zich later weer voor het leven had moeten openstellen, dat zij het in het onderhavige geval allerminst goed had verwerkt; ook kwam naar voren, dat medemensen meer moeite hadden moeten doen haar inzicht te geven en haar te helpen de juiste weg terug te vinden. Daarna werd de beschouwing op meer algemeen terrein

overgebracht: het leed dat ons niet door mensen wordt aangedaan, hebben wij, voor zover we niet bij machte zijn het uit de wereld te helpen, te aanvaarden als behorende bij het leven, doch dat leed hetwelk wij mensen elkaar aandoen, hebben wij te bestrijden, en wel in de eerste plaats door te trachten zelf aan anderen geen leed te berokkenen, te trachten als humanisten te leven.
Toen dit geval en de kwestie daaromheen de aanwezigen nu zo helder voor de geest stond, vatte de spreker de opvattingen, zoals die naar voren waren gebracht, samen en ging er in een korte verhandeling dieper op in. Als onderwerp van de lezing was aangekondigd: Moed, trouw en levensvervulling. Ik geef hier de hoofdlijnen maar weer, zoals ze in mijn herinnering zijn achtergebleven. Het betreffende meisje en ieder, die zo handelt, toont gebrek aan moed, een tekort aan levensmoed, zoals wij die mogen verwachten en verlangen van iemand, die het leven ernstig neemt. Zij en allen, die in een soortgelijk geval een levenshouding aannemen zoals zij, geven blijk van een tekort aan trouw, aan trouw ten aanzien van het leven, dat ook onder moeilijke omstandigheden ten volle geleefd moet worden en aanvaard. En aansluitende hierop betoogde spreker, dat zij dus niet voldoen aan hun verplichting tot levensvervulling, dat zij de opdracht, die het leven hun heeft gegeven om naar eigen vermogens en mogelijkheden, van verstand en gemoed, van aanleg en karakter, zin en betekenis aan hun leven te geven, niet ten volle hebben vervuld.
Deze verhandeling, die geestelijk vrij diep ging, volgden allen met de grootste aandacht, en, zoals later bleek, tot ieders algehele voldoening. Het geval en de algemene problematiek hiervan stond allen zo helder voor de geest, dat het hun gemakkelijk viel het diepe betoog tot het einde toe te volgen. Er was een verbondenheid tussen de spreker en zijn gehoor, die maar zelden bereikt wordt en die veroorzaakte, dat allen zonder enige uitzondering zich opgenomen en bevredigd gevoelden.
Wie het gegeven is, op deze manier een „spreekbeurt" voor onze bezinningsbijeenkomsten te vervullen, maakt zo'n bijeenkomst tot een der meest geslaagde, bevordert in niet geringe mate de lust tot het bezoeken van onze bijeenkomsten en draagt belangrijk bij tot verdieping van het geestelijk leven in ons Verbond.
Als ik er nu nog bij vertel, dat dit programma niet meer dan een klein uur nam — de groep een half uur en de spreker een half uur aan het woord —, en dat het was ingelast in een feestelijke, gezellige avond, dan moge daaruit dubbel blijken, hoezeer het „experiment" is geslaagd.

R. Israëls

Het doen van „daden" is natuurlijk in het contact met de buitenkerkelijken van primair belang; zij zijn de minst verdachte getuigen van die liefde-tot-de-naaste, die ons moge drijven. Maar „de daad van het woord", het stelselmatig toespreken, zal niet ontbreken. Hoe het daartoe 't best komen kan, dat is waarschijnlijk het moeilijkste probleem, waarvoor ons Verbond zich geplaatst ziet.

ROELOFSEN in Mens en Wereld 6-6-'53.

's SPREKERS ZEVEN ZOMERSE ZORGEN

Sprekers hebben in de zomer al weer hun zorgen voor de komende winter.

1. Zij moeten antwoorden op de vele aanvragen die hun in de zomermaanden reeds worden gedaan voor het volgende winterseizoen. Zij moeten zelfs antwoorden, ook als zij onverhoopt aan bepaalde aanvragen niet kunnen voldoen.
2. Zij mogen de kleine en veraf gelegen Gemeenschappen niet vergeten. Ze binden zich in de zomer al voor een koude en verre reis.
3. Zij moeten erop letten dat zij de zondag van de 21e september vrijhouden voor de sprekersconferentie, die op hun eigen verzoek van de zomer naar het najaar is verplaatst.
4. Zij verschaffen aan het Centraal Bureau gegevens voor de nieuwe sprekerslijst, waarom per circulaire van 17 april is gevraagd, en voor zover ze dit niet reeds hebben gedaan.
5. Zij zijn in de zomer reeds met hun gedachten bezig aan de toespraken voor de winter. Aantekeningen in de zomerse zon worden gesproken woord in het winterse duister.
6. Zij zoeken naar een vormgeving aan hun voordrachten die voor ieder verstaanbaar is. Zij peinzen over beelden, parabelen, lifesituaties en anecdotes, die hun woord levendig, duidelijk, begrijpelijk en indringend moeten maken.
7. Zij zoeken ook naar nieuwe vormen en methoden voor het brengen van het humanistische woord. Gespreksmethodiek, combinaties van inleiding en gesprek, waarvan in dit nummer van De Stemvork een voorbeeld staat. Inpassing van hun woord in een kader van muziek en voordracht. En wat hun fantasie hun meer moge ingeven.

Ja, de spreker heeft zeven zomerse zorgen. En nog één! De zorg dat zijn vacantie er niet bij inschiet!

Zoveel mogelijk dienen alledaagse, actuele kwesties uitgangspunt van iedere rede te zijn.

Verwaarloos het anecdotische element niet. Een kort citaat uit een bekende roman doet wonderen.

Licht uw betoog voortdurend toe met voorbeelden uit de praktijk.

VARIA EX CATHEDRA

Bestuurse-blikken

Toneelspelers, zegt men, weten dikwijls met de handen geen raad. Zolang het geen èchte toneelspelers zijn natuurlijk! Of de benen hangen in de weg bij stuntelige pogingen om te schrijden over de planken. Het allereenvoudigste wat zich in 't dagelijks leven pijnloos voltrekt zoals gratie, souplesse, en uitdrukking, toont zich in de kunst als een ware hinderpaal die slechts moeizaam kan worden overwonnen.
Sprekers zijn óók kunstenaars. En zij weten dikwijls met de ogen geen raad. Zolang het geen èchte sprekers zijn natuurlijk! Ja, in 't dagelijks leven komt dìt meer voor, dat we er last van hebben in de ogen te zien of gezien te worden.
Stel het dan ook niet als een ideaal om naast een spreker, die gedurig doende is tijdens zijn betoog al zoekende naar contact met zijn toehoorders, de zaal rond te blikken, één of meerdere figuranten te plaatsen als schijnbare examinatoren op een openbare les.
De pogingen van deze figuranten om toehoorders te schijnen zijn grotendeels ijdel. Ze zitten aan de kant van de betoger en zijn los van het geheel der toehoorders. Het opgenomen worden in een visueel contact met de spreker is uitgesloten.
Al is het wat overdreven, ik kan me nooit geheel onttrekken aan het beeld van de entourage die Mussert nodig achtte voor het overzien van de kudde, al stonden dan de koppen van de figuranten mummiestil met uitzondering van de rondwarende argusogen. Die rondwarende argusogen zaten bij Hitler op de voorspatborden van zijn auto tijdens zijn tochten onder de „enthousiaste" menigte.
Nou ja, dit geldt allemaal niet voor een bestuur van een humanistische gemeenschap dat zich heeft uitgesloofd voor een goed bezochte bijeenkomst met een boeiende spreker.
Maar het bezwaar blijft van het door bijfiguren overtollig bezette „magnetische" veld waarin de spreker zich vrij moet kunnen bewegen, ongehinderd door paladijnen die zich als een raad van ouderlingen moeilijk kunnen terugtrekken. Ze zullen met hun blikken de zaal aftasten in milder bewogenheid dan het argusoog, en toch met hùn gevoelens over sprekers betoog een afzonderlijk en hinderlijk stempel kunnen drukken op de gebonden gevoelswaarde in de zaal.
En een congres dan?! Nota bene met een hoofdbestuur achter een spreker, en allerlei smoesende, zittende, soms lopende figuren! Daar mag praktisch alles. U màg zelfs weglopen, of diffuse onderonsjes houden. Er wordt gewerkt en een congresspreker is immuun voor dit alles.
Een congresredenaar, dàt is wat anders. Daarbij stopt de huishouding en verhoogt zich de concentratie. Ook hier wordt de spreker hèt brandpunt waarmee zich iedere toehoorder intens confronteert.
Sprekers op bijeenkomsten met uitsluitend en alleen toehoorders, staan in de beste situatie wanneer zij alleen staan. Vrij om de ontwikkeling van het geheel te kunnen leiden en volgen naar eigen wensen en inzicht. En zonder mede-ogen!

d'See-uyl